

Gulating lagmannsrett
Postboks 7414
5020 Bergen

*Sak nr. 12-046078ASK-
GULA/AVD2
OA Knutsens dødsbo
Anke over lagmannsrettens
kjennelse av 2012-05-20*

Ankende part:
John F. Knutsen
Torleiv Kvalviksgate 5 B
4022 Stavanger

Saken gjelder:

- a) Rekkevidden av domstolens kompetanse jfr. skiftelovens §19, tvistelovens §9-7, §11-2 mv
- b) Litispendens jfr. tvistelovens §18-1 mv og Gulating lagmannsretts avgjørelse 11-188091ASK-GULA/AVD2

Innhold

1. Innledning	2
2. Kort om saksforholdet	2
3. Nærmere om ankegrunnene	4
3.1 Loddeiernes og domstolens kompetanse.....	4
3.2 Litispendens	6
4. Oppsummering	7
5. Påstand	7
6. Signatur og avslutning.....	7
7. Bilagsoversikt	8

1. Innledning

1. Gulating lagmannsrett avsa den 20. mai 2012 kjennelse med slutning:
“Anken forkastes.”
2. Undertegnede anker lagmannsrettens kjennelse for så vidt gjelder saksbehandlingen og lovanvendelsen jfr. tvistelovens §30-6 bokstav b og c.
3. Som lagmannsretten selv har lagt til grunn er det i denne saken ingen motparter.

2. Kort om saksforholdet

4. Det ble åpnet offentlig skifte av OA Knutsens dødsbo den 5. mai 1993. Skiftebehandlingen er således inne i sitt 20. år.
5. Ved dom (Gulating lagmannsrett sak nr. 94-00733) av 30. juni 1995 side 11 første avsnitt der denne part og hans bror fikk medhold i at en legatbestemmelse i testamentet omfattet naturalutlegg, fremkommer:
Det legges vekt på at OAKs mening utvilsomt at eiendelene mest mulig skulle bevares innen familien.
6. Det aktuelle spørsmål dreier seg om tingrettens opptreden som skifterett ved salg av aksjeposter i henhold til Gulating lagmannsretts dom og kjennelse i sak 04-040141ASI-GULA/AVD1 av 2005-12-07.
7. Ved denne dom basert på en annen testamentarisk bestemmelse, som også skulle sikre at eiendelene forble innen familien, ble til sammen 1/4 av boets aksjer i as Karmøen Sildoljefabrik utloddet til John F. Knutsen og hans bror med 1/8 på hver.
8. Ved kjennelse ble det bestemt at de øvrige aksjer i selskapet skulle selges.
9. Aksjefordelingen i as Karmøen Sildolje er slik at boet er avhengig av å kunne disponere denne parts og hans brors aksjer for å få flertall i generalforsamlingen.
10. Blant annet med den eksplisitte begrunnelse å hindre at denne part og hans bror fikk styreverv i selskapet har bobestyrer således nektet å la denne part stemme for de aksjer som han ble utloddet.
11. I april/mai 2011 engasjerte bobestyrer endelig en eiendomsmegler som skulle stå for salget av de øvrige aksjer.
12. Denne part innga bud på aksjene i as Karmøen Sildoljefabrik første gang den 21. juni 2011 som senere ble justert i flere omganger. Både ved brev til tingretten av 24. august 2011 (med kopi til arvingene) og e-post til loddeiere og tingrett av 29. august 2011 ble det **reist krav om realitetsavgjørelse** knyttet til budene.

Bilag 1. 2011-06-21 Bud på aksjene i as Karmøen Sildoljefabrik

Bilag 2. 2011-08-24 til Haugaland tingrett/loddeierne krav om realitetsavgjørelse mv jfr. tingrettens avgjørelse av 2011-09-13

Bilag 3. 2011-08-29 Krav om realitetsavgjørelse mv jfr. tingrettens avgjørelse av 2011-09-13

13. Ved avgjørelse den 13. september 2011 unnlot tingretten å ta stilling til budene for så vidt gjaldt samtlige aksjeposter.

14. Den 11. oktober 2011 innga denne part anke for så vidt gjaldt aksjepostene i as Karmsundgaten 60 og as Karmøen Sildoljefabrik. Det ble nok en gang lagt ned påstand som innebærer en realitetsavgjørelse. (Ankeerklæringen er vedlagt tidligere men vedlegges også i denne omgang.)

Bilag 4. 2011-10-11 Ankeerklæring tingrettens avgjørelse av 2011-09-13

15. Det oppstod blant annet spørsmål om hvilken type avgjørelse tingretten hadde tatt og spørsmålet om realitetsavgjørelse (drøftes under) jfr.

Bilag 5. 2011-11-25 til lagmannsretten prosesskrift sak nr 11-188091ASK-GULA/AVD2

16. I ankeerklæringen ble samtlige loddeiere oppført som motparter med oppfordring til selv å ta stilling til partsforholdet jfr. skiftelovens §22 annet ledd.

17. Gulating lagmannsrett avga kjennelse i sak nr. 11-188091ASK-GULA/AVD2 den 23. februar 2012. På side 25 i avgjørelsen drøfter lagmannsretten partsforholdet. Som det fremkommer var det ingen av de øvrige loddeiere (med unntak av Olav Knutsen for så vidt gjelder as Karmsundgaten 60) som ønsket å være parter.

18. Heller ikke lagmannsretten tok stilling til noen av budene, men sendte spørsmålene tilbake til tingretten for ny behandling/avgjørelse.

19. Lagmannsrettens avgjørelse (manglende stillingstagen) ble deretter anket til Høyesterett den 15. mars 2012.

20. Det rettslige grunnlaget for anken var på vesentlige punkter sammenfallende med denne anken jfr. spørsmålet om litispensens drøftet under.

21. Ankeutvalget traff avgjørelse (HR-2012-01150-U, (sak nr. 2012/888)) om at saken ikke skulle behandles (jfr. tvisteloven §30-5) den 1. juni 2012.

22. Det rettslige grunnlaget er således fortsatt ikke klarlagt jfr. også denne parts krav om stansing av sak nr. 12-046078ASK-GULA/AVD2 av 20. april 2012.

23. Samtidig med at Gulating lagmannsrett behandlet realitetskravet knyttet til as Karmøen Sildoljefabrik i sak nr. 11-188091ASK-GULA/AVD2 startet tingretten behandling av et nytt krav om realitetsavgjørelse fra bobestyrer basert på et bud fra en av bobestyrers venner den 2. desember 2011 d.v.s. ca ½ år etter at denne part som den eneste budgiver, hadde inngitt bud og 8 måneder etter at budprosessen var igangsatt.

24. Budet ble utsendt på e-post etter vanlig arbeidstid fredag den 2. desember med frist til mandag den 5. desember. Bobestyrers innstilling forelå om morgenen tirsdag den 6. desember.
25. I løpet av september/oktober hadde de samme venner av bobestyrer fått tilslaget på en annen av boets aksjeposter i.f.b.m. en lignende «hastebehandling».
26. Forholdet er således at for boet utenforstående parter kan få sine krav realitetsbehandlet og endog «hastebehandlet» mens ingen av boets loddeiere hittil har fått sine krav knyttet til aksjene, realitetsbehandlet.
27. Tingretten traff deretter ny avgjørelse knyttet til as Karmøen Sildolje den 17. januar 2012 som ble anket inn for lagmannsretten den 15. februar 2012.
28. Både i forhold til tingretten og i forhold til lagmannsretten ble det hevdet at saken var litispending da det allerede var et krav til behandling i lagmannsretten jfr. sak nr. 11-188091ASK-GULA/AVD2. Dersom denne part fikk medhold i sin påstand i sak nr. 11-188091ASK-GULA/AVD2 kunne jo ikke bobestyrer og hans kamerater få medhold til å kjøpe de samme aksjer i sak nr. 12-046078ASK-GULA/AVD2.
29. Den 20. april 2012 ba denne part om stansing av sak 12-046078ASK-GULA/AVD2 i påvente av Høyesteretts behandling av anke over sak nr. 11-188091ASK-GULA/AVD2. I denne forbindelse ble det også varslet mulige endringer av påstand avhengig av utfallet av Høyesteretts behandling i den foregående sak.
30. Lagmannsretten unnlot å stanse saken, og unnlot også å informere denne part (som også er eneste part) om at stansing ikke ville bli foretatt.
31. Denne part fikk således ikke mulighet til å nedlegge noen endret påstand. (Dette utgjør en selvstendig saksbehandlingsfeil.)
32. Gulating lagmannsrett avga også kjennelse i sak nr. 12-046078ASK-GULA/AVD2 før Høyesterett traff avgjørelse knyttet til det samme spørsmål i sak nr. 11-188091ASK-GULA/AVD den 1. juni 2012.

3. Nærmere om ankegrunnene

3.1 Loddeiernes og domstolenes kompetanse

33. Utgangspunktet i et dødsbo under offentlig skifte der det ikke skal tas hensyn til kreditorer og mindreårige, er at partene (som også er eiere, d.v.s. loddeierne) har fri rådighet over dødsboets saker og fri rådighet over forvaltningen av boet jfr. skiftelovens §19, tvistelovens §9-7 og §11-2. Partene i boet kan således selge eller unnlate å selge eiendeler, gi gaver fra boet, vedta å innfri ethvert krav og forkaste ethvert bud og alle bud.
34. Domstolenes, d.v.s. tingrett som skifterett (herunder bobestyrer som tingrettens medhjelper) og lagmannsrettens kompetanse er tilsvarende begrenset. Rent konkret har domstolene ingen kompetanse til å overprøve arvingenes vurderinger slik disse kommer til uttrykk i tilsvaret, prosesskrift m.v. jfr. tvistelovens §11-2.

35. Når eierne kan gi boets eiendeler i gave, hvilket også er blitt gjort i det aktuelle dødsbo, kan de naturligvis også gjøre det mindre, d.v.s. se bort fra bobestyrers anbefalinger knyttet til hvilke bud som skal behandles og hvilke bud som skal antas.
36. Som i alle andre saker med fri rådighet er det partenes anførsler det skal tas hensyn til, ikke bobestyrers. Dette gjelder uansett hvilke argumenter bobestyrer fremfører og uansett hvor «håpløst» bobestyrer mener loddeierne opptrer.
37. Hvilke motiver arvingene har for å handle eller ikke handle som de gjør er heller ikke noe som vedkommer retten så lenge partene ikke er umyndige eller kreditorinteresser gjør seg gjeldende.
38. Selv om bobestyrer og tingrett mener at enkelte loddeiere burde ha inngitt tilsvaer, kan ikke bobestyrer avhjelpe denne, slik bobestyrer oppfatter det, mangel ved selv å inngi tilsvaer. Retten kan heller ikke i sin avgjørelse ta hensyn til bobestyrers «tilsvaer» av den enkle grunn at bobestyrer ikke er part.
39. Det foreligger en hel serie høyesterettsavgjørelser der Høyesterett har inntatt det standpunkt at boet (d.v.s. arvingene i fellesskap) og derved heller ikke bobestyrer kan være part. Begrunnelsen er knyttet til at ingen av arvingene skal ha en fordel av å ha bobestyrer som hjelper eller komme i en situasjon der man fører sak mot seg selv, jfr. for eksempel Rt-1993-415 side 417 nederst der det refereres til Augdahls Lærebok i norsk skifterett og HR-2011-2146-A (særlig premiss 16-18).
40. Av særlig interesse er Rt-1963-917 (Høyesteretts og lagmannsrettens avgjørelse i sammenheng) som dreier seg om en budsituasjon i et dødsbo.:
41. Her fremkommer på side 924:
- Begge krav om å få overta eiendommen i kraft av de respektive beslutninger synes materielt å stå i vesentlig samme stilling. Selv om begge disse krav kunne søkes avgjort prejudisielt ved kjæremål over beslutningene, jfr. skiftelovens § 27, antar lagmannsretten at det under de foreliggende omstendigheter må være adgang til å få dem direkte avgjort ved søksmål, slik som skifteretten også ga anvisning på for Evald Hoels vedkommende. De ankende parter har for øvrig også vært av samme oppfatning i tilsvaeret.*
42. Det interessante med dette premiss er at avgjørelsen uansett om det er i form av en skiftetvist eller beslutning skal bygge på partenes anførsler. Avgjørelsen, selv dersom den formelt er en beslutning, skal treffes som om det var en skiftetvist ved en avveining mellom partenes interesser og basert på partenes anførsler, hvor partene er de loddeiere som har tilkjennegitt at de ønsker å være parter.
43. Denne avgjørelsen innebærer også at de begrensinger som ellers gjelder i forhold til overprøving av beslutninger ikke er relevante. Se også denne parts anførsler i prosesskriv av 2011-11-25 til Gulating lagmannsrett overskrift 2. Partsforholdet og 3. Spørsmålet om realitetsavgjørelse.
44. Det vises også til Borgarting lagmannsretts kjennelse i 08-010377KSI-BORG/04 som omtaler krav om salg av de samme aksjeposter side 5 der det fremkommer vedrørende partsforholdet knyttet til salg:

Fremgangsmåten ved behandling av offentlig skifte fremgår av skifteloven kapittel 4 om skiftetvister.

45. Henvisningen til skiftetvist er en henvisning til realitetsavgjørelse med de øvrige loddeiere som motparter (dog begrenset av skiftelovens §22 annet ledd)

46. Om dette sier Høyesterett i HR-2008-00780-U:

Høyesteretts ankeutvalg finner det enstemmig klart at de anførsler i anken som gjelder lagmannsrettens saksbehandling og lovtolkning, ikke kan føre frem.

47. Høyesterett legger således til grunn at det er snakk om en skiftetvist.

48. Når bobestyrer som i det foreliggende tilfelle, ikke opptrer som hjelper for en av loddeierne (det er jo ingen andre loddeiere for så vidt gjelder spørsmålet om as Karmøen Sildolje, verken i sak 11-188091ASK-GULA/AVD2 eller i sak 12-046078ASK-GULA/AVD2 som har innlevert tilsvar og derved tilkjennegitt at man ønsker å være part), men som hjelper for en utenforstående 3. part gjelder naturligvis dette prinsippet i enda større grad.

49. (Forøvrig er det vanskelig å se at bobestyrers engasjement til støtte for en utenforstående 3. part samtidig med at bobestyrer skal representere denne parts loddeierinteresser er i samsvar med de forventninger som fremkommer av advokatforskriftens krav til uavhengighet.)

3.2 Litispendens

50. Det er vitterlig at sak nr. 11-188091ASK-GULA/AVD2 og sak 12-046078ASK-GULA/AVD2 representerer samme forhold jfr. tvistelovens kapittel 18 jfr. påstanden som er nedlagt i forbindelse med 11-188091ASK-GULA/AVD2 og de krav som ble reist overfor tingretten før tingrettens avgjørelse av 13. september 2011.

51. Det avgjørende er hvilket krav som ble reist først, jfr. kapittel 18. Bobestyrer Bauges krav inkom ca ½ år etter at denne part hadde reist krav overfor tingretten.

52. Det er videre åpenbart at arvingene ikke kan selge aksjene i as Karmøens Sildoliefabrik til 2 forskjellige kjøpere. Det bemerkes at partsforholdet også er det samme i begge saker. For så vidt gjelder salget av aksjene i as Karmøen Sildolje er det for begge sakers vedkommende kun 1 gjenværende part, d.v.s. denne part.

53. I forbindelse med avgjørelse i sak nr. 11-188091ASK-GULA/AVD2 har lagmannsretten lagt til grunn at det skal treffes en ny avgjørelse i tingretten. Denne avgjørelse om ny avgjørelse i tingretten er nå rettskraftig (1. juni 2012 jfr. Høyesteretts avgjørelse HR-2012-01150-U, (sak nr. 2012/888)) og bidrar til fortsatt konflikt med lagmannsrettens avgjørelse i sak 12-04670ASK-GULA/AVD2, jfr. at temaet for den nye avgjørelse også vil være hvilket bud som skal aksepteres.

54. Dette vil også være en realitetsavgjørelse knyttet til en skiftetvist jfr. tidligere Høyesterettsavgjørelser.

4. Oppsummering

55. Tingrett og lagmannsrett har ved å se bort fra helt elementære prosessregler (jfr. skiftelovens §19, §22, tvistelovens §9-7, §11-2 og §18-1) rotet seg inn i selvmotsigende avgjørelser (11-188091ASK-GULA/AVD2 og 12-046078ASK-GULA/AVD2).
56. Høyesterett har tidligere hatt mulighet for å avklare forholdet, men ved avgjørelse i HR-2012-01150-U den 1. juni 2012 ble anken over lagmannsrettens avgjørelse sak nr. 11-188091ASK-GULA/AVD2 nektet fremmet.
57. Det faktum at de samme spørsmål nå reises på nytt viser at den daværende forutsetningen om avgjørelsens manglende betydning ikke var riktig.
58. Også utenfor det aktuelle sakskompleks har spørsmålet om rettens forhold til partenes prosesshandlinger jfr. tvistelovens §11-2 stor betydning. Dersom det nå åpnes for at anførsler fra utenforstående (d.v.s. bobestyrer) som ikke er eller kan være part(er) skal være styrende for utfallet selv når disse er i strid med partenes anførsler, så innebærer dette en helt ny forståelse av tvistelovens §11-2 og vil høyst sannsynlig medføre en betydelig økning i antall konflikter.
59. Denne anken reiser ingen omfattende bevissspørsmål, men er knyttet til forståelsen av partsforholdet jfr. særlig tvistelovens §9-7, §11-2 m.v. og litispensens jfr. tvistelovens kapittel 18.

5. Påstand

- a) Gulating lagmannsretts avgjørelse oppheves.
- b) Haugaland tingretts avgjørelse av 2011-01-17 oppheves.
- c) Bobestyrer Bauges krav på vegne av Haraldsgaten 165 KS avvises.
- d) John F. Knutsen tilkjennes saksomkostninger.

6. Signatur og avslutning

60. Denne anke i 1 eksemplar til retten.

John F. Knutsen

7. Bilagsoversikt

Bilag 1. 2011-06-21 Bud på aksjene i as Karmøyen Sildoljefabrik	2
Bilag 2. 2011-08-24 til Haugaland tingrett/loddeierne krav om realitetsavgjørelse mv jfr. tingrettens avgjørelse av 2011-09-13	3
Bilag 3. 2011-08-29 Krav om realitetsavgjørelse mv jfr. tingrettens avgjørelse av 2011-09-13	3
Bilag 4. 2011-10-11 Ankeerklæring tingrettens avgjørelse av 2011-09-13.....	3
Bilag 5. 2011-11-25 til lagmannsretten prosesskrift sak nr 11-188091ASK-GULA/AVD2	3